

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide / Musiikki

2024

Inka Laitinen

Elämyksellisyys klassisen laulumusiikin keinoin

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Esittävä taide / Musiikki

2024 | 27 sivua

Inka Laitinen

Elämyksellisyys klassisen laulumusiikin keinoin

Tämä opinnäytetyö sisältää sekä taiteellisen että kirjallisen osion. Opinnäytetyö on henkilökohtainen tutkimusmatka laulajan prosessiin konsertin suunnittelusta sen toteuttamiseen. Opinnäytetyön tavoitteena on kirjoittajan ja laulajan kehittyminen esiintyjänä, laulajana ja laulunopettajana. Kirjallisessa osiossa on tarkoitus selvittää klassisen laulajan keinoja luoda yleisölle elämyksiä. Taiteellisessa osiossa sovelletaan löydettyjä keinoja käytäntöön.

Opinnäytetyössä on kuvailtu elämyksellisyyttä, kokemuksellisuutta ja tunteita klassisen musiikin konsertin kontekstissa sekä sivuttu roolityöskentelyä kirjoittajan oman pohdinnan ja haastattelujen kautta. Esiintyjän vuorovaikutus- ja läsnäolotaidot on nostettu esiin merkittävänä keinoina elämysten tuottamisessa yleisölle.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin haastattelua ja kirjallista lähdeaineistoa. Haastateltavien vastausten perusteella syntyneiden ajatusten, pohdinnan ja ideoiden kautta tekijä sovelsi ja hyödynsi elämysten luomiseksi löytämiään keinoja laulun B-tasosuoritus-/ opinnäytetyökonsertissaan. Lopputuloksena on kirjoittajan oman osaamisen kasvu pedagogina ja esiintyjänä, sekä elämyksellisen konsertin suunnittelu ja toteuttaminen.

Asiasanat:

tunne, elämys, kokemus, vuorovaikutus, läsnäolo

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Performing Arts / Music

2024 | 27 pages

Inka Laitinen

Experience through classical vocal music

This thesis consists of both the artistic and the written part. The thesis is an exploration of the singer's personal process, from the planning of the concert to its implementation. The aim of the thesis is to develop the writer and singer as a performer, singer and singing teacher. The written section is intended to explore the classical singer's means of creating experiences for the audience. In the artistic section, the found means are applied in practice.

In the thesis, experientiality emotions in the context of a classical music concert has described, as well as touched on the role-work through the author's own reflections and interviews. The interaction and presence skills of the performer have been highlighted as significant means of producing experiences for the public.

Interview and written source material were used as a research method. Through the thoughts, reflections and ideas generated based on the answers of the interview, the author applied and utilized the methods she found during her own thesis process to create experiences in her B-level performance- / thesis concert. The end result is the growth of the writer's own expertise as a pedagogue and performer, as well as the planning and execution of an experiential concert.

Keywords:

emotion, experience, interaction, presence

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Elämyksellisyys, kokemus ja tunteet	7
2.1 Elämyksen ja kokemuksen määrittely	7
2.2 Elämyksellisyys, siihen vaikuttaminen ja roolityö	8
2.3 Kuulijan / katsojan elämys	9
2.4 Tunteet ja kokemus	11
3 Esiintyjän keinot	16
3.1 Vuorovaikutus ja ryhmädynamiikka	16
3.2 Läsnäolo	18
4 Opinnäytetyökonsertti	21
5 Pohdinta	26
Lähteet	28

Liitteet

Liite 1. Kysymykset ammattilaisille

Liite 2. Kysymykset konserteissa kävijöille

Liite 3. Käsiohjelma

Liite 4. Facebook-mainoskuvat ja linkki B-tasosuoritus- / opinnäytetyökonsertin tallenteeseen

Kuvat

Kuva 1. B-tasosuorituskonsertti. Aarre Merikannon Kuutamolla-kappale.

Pianistina Helmi Tynkkynen ja kuvaus Eero Lasorla. 23

Kuva 2. B-tasosuorituskonsertti. Händelin kappale Singe Seele, Gott zum

Preise. Pianistina Anni Collan ja kuvaus Eero Lasorla. 24

1 Johdanto

Tutkin opinnäytetyössäni elämysten tuottamista klassisen musiikin keinoin. Elämys on mielenkiintoinen aihe siksi, että se on niin ainutkertainen ja yksilöllinen ja usein hetkeen sidottu. Syvennyn opinnäytetyöprosessani etenkin laulajan ja esiintyjän keinoihin tuottaa kokonaisvaltainen elämys ja vaikuttava kokemus yleisölle.

Valitsin tämän aiheen, koska haluan kehittyä esiintyjänä, tulkitsijana ja muusikkona. Tämän opinnäytetyöprosessin avulla toivon voivani toimia entistä parempana laulopedagogina siirtäen oppejani eteenpäin omille opiskelijoilleni.

Olen aiemmin opiskellut näyttelemistä kahden vuoden ajan, jonka jälkeen opiskelin Haaga-Heliassa matkailualaa matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelmassa. Tein ystäväni kanssa Haaga-Helian opintojen päätteeksi opinnäytetyön elämyksen tuottamisesta asiakkaalle. Kaikki aiemmat opintoni ovat auttaneet minua kehittymään paremmaksi esiintyjäksi.

Esiintymiseen liittyy vahvasti myös itsetuntemus. Esiintyjänä ihmisen on uskallettava hypätä oman mukavuusalueen ulkopuolelle, mikä vaatii usein jopa vuosien työtä. Klassisen laulajan on tunnettava itsensä erityisen hyvin, jotta ääni eli oma instrumentti toimii optimaalisesti. Itse olen kehittänyt ääntäni eri opettajien johdolla konservatoriossa ja ammattikorkeakoulussa sekä vuoden ajan Italiassa vaihto-opintoissani. Toimivan äänen lisäksi laulaja kuitenkin tarvitsee muitakin keinoja, jotta esityksestä tulee yleisölle mielenkiintoinen.

Laulajan työssä on monta aspektia, jotka tulee ottaa huomioon, kun pyritään luomaan vaikuttavia elämyksiä yleisölle. Vuorovaikutus ja läsnäolo ovat tärkeitä osa-alueita esiintyjän työssä. Näiden lisäksi tunteiden välittyminen kokijalle riippuu paljon esiintyjän eläytymisestä ja tulkinnasta. Hetkessä elämisen taito on esiintyjälle erittäin tärkeä ominaisuus, jotta läsnäolo voisi toteutua. Esiintymistaitojen lisäksi klassisen laulajan tulee osata tulkita musiikkia säveltäjälle tyypillisesti, mutta ollakseen mielenkiintoinen ja erottuva, on tulkinnan oltava sopivasti tulkitsijan itsensä näköinen.

Klassisella laulajalla on erilaisia keinoja luoda elämys erilaisissa yhteyksissä. Ooppera ja yksinlaulu eroavat sekä lauluteknisesti, että monesti tulkinnallisesti. Keskityn tässä opinnäytetyössä etenkin klassisen laulajan keinoihin oopperan kentällä.

Haastattelin sekä klassisen musiikin kuulijoita että klassisen laulumusiikin ammattilaisia. Haastateltavina oli oopperalaulajia ja klassisen musiikin konserteissa kävijöitä. Viittaan konserteissa kävijöihin haastateltava A:na ja B:nä. Haastateltavien kanssa minulla oli haasteita aikataulujen sopimisessa sekä teknisiä ongelmia. Oopperalaulajat olivat ymmärrettävästi kiireisiä ja onnistuin haastattelemaan kahta heistä. Viisi laulajaa lupautui haastatteluun, mutta kolmen heistä kanssa en onnistunut sopimaan tapaamista etäyhteydellä. Haastattelin tämän lisäksi kahta konserteissa ja oopperassa käyvää henkilöä.

Tavoitteenani on opinnäytetyössäni kehittää osaamistani muusikkona ja pedagogina sekä selvittää itselleni, millä keinoilla klassisen laulajan on mahdollista tuottaa vaikuttava konserttielämys yleisölle. Jotta voisin opettaa tuleville klassisille laulajille esiintymistaitoja, minun on selvitettävä, kuinka parhaimman mahdollisen elämyksen voi katsojalle tuottaa. Näitä oppeja pyrin soveltamaan ja hyödyntämään myös esiintyessäni klassisen laulun B-tasosuoritus- / opinnäytetyökonsertissani toukokuussa 2024.

2 Elämyksellisyys, kokemus ja tunteet

Tunteet ohjaavat kokemista, ja tärkeimmät kokemukset syntyvät juuri voimakkaiden tunnekokemusten myötä. Mieleenpainuvimmat kokemukseni ovat olleet hyvin tunnerikkaita – niin hyvässä kuin pahassa. Laulajana koen, että tunteisiin vaikuttaminen syntyy nimenomaan oman kokemuksen kautta. Mikäli esiintyjällä ei ole riittävän vahvaa kokemusta esitettävästä tunteesta, voi olla hyvin haastavaa päästä roolihahmon tunnetilaan ja sitä kautta välittää tunnetta yleisölle. Toisaalta, hyvä esiintyjä osaa myös esittää asioita, joita ei itse ole kokenut. Siihen vaaditaan mielestäni empatiakykyä, kykyä asettua toisen asemaan. Omien tunteiden käsitteleminen syvemmillä tasolla voi myös auttaa esiintyjää ilmaisemaan itseään muille lavalla.

Kaikki asiat liittyvät toisiinsa, kun puhutaan esiintymisestä lavalla. Vuorovaikutus, tunteet, läsnäolo ja aistikokemukset limittyvät toisiinsa ja elämyksen tuottamisessa on kyse näiden kaikkien summasta. Mutta voiko elämys olla huono? Voiko mieleenpainuva ikävä kokemus olla elämys? Mikä oikeastaan on elämys?

2.1 Elämyksen ja kokemuksen määrittely

Vaikka elämystä pidetään suhteellisen uutena käsitteenä, termin juuret löytyvät Mikael Agricolan ajalta 1500-luvulta. Elämyksellä oli tuolloin kuitenkin toisenlainen merkitys kuin nykyään. Elämys on määritelty Kielitoimiston sanakirjassa voimakkaasti vaikuttavaksi kokemukseksi. Se on henkilökohtainen kokemus, joka syntyy monen tekijän summasta. Kokemus synnyttää elämyksen, josta jää yksilöllinen muistijälki. Elämys syntyy ihmisen mielessä ja rakentuu aistien avulla kokonaisuudeksi. Se on myös määritelty myönteiseksi, kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi. Kaikki elämykset ovat yksilöllisiä ja moniaistisia kokemuksia, joihin liittyy hetkellisyys, tilannesidonnaisuus, aitous, kerronnallisuus sekä toiminnallisuus. Elämys on kuitenkin yksilöllisempi kuin kokemus, eikä sitä voida vertailla samoin kuin kokemusta. Elämysten syntyä on

verrattu rakastumiseen, sillä rakastumistakaan ei pysty kukaan ennalta määrittämään. Elämys on myös vaikeasti määriteltävä käsite, jota on vaikea tilastoida tai tutkia. (Guidastri & Laitinen 2015, 6–7.)

Elämystä kuvaillaan voimakkaasti vaikuttavaksi kokemukseksi, joka tekee voimakkaan vaikutuksen. Psykologiassa se käsitetään sielullisena kokemuksena. (Karppinen ja Latomaa 2015; Nykysuomen sanakirja 1992, osa 1, 214.)

2.2 Elämyksellisyys, siihen vaikuttaminen ja roolityö

Oopperalaulaja Heikki Kilpeläisen mielestä laulutaidon on oltava tietyllä riittävällä tasolla, jotta voidaan luoda elämys katsojalle, eikä sen puuttuessa mitkään keinot auta. (Kilpeläinen, H., haastattelu 24.1.2024). Itse olen tästä täysin samaa mieltä, mutta laulutaito ei silti useinkaan yksin riitä. Vaikka laulajan tekniikka olisi loppuun saakka hiottu, niin esiintymistaitojen ja tulkinnan puuttuessa esitys voi jäädä köykäiseksi. Etenkin oopperassa eläytyminen ja näyttelemistaidot korostuvat, mutta tulkintataitoja tarvitaan esimerkiksi myös liedin esittämisessä.

Kilpeläinen sanoo, että se sanoma, joka halutaan välittää, tulee kertoa vakuuttavasti. Esiintyjän on siis oltava sanomansa takana. Hän selittää, että yleensä oopperoissa ja lauluissa on jokin tunnetila, joka halutaan välittää, ja mikäli tunnetila on ”eletty”, se välittyy myös yleisölle. Varsinkin oopperassa tämä hänen mukaansa korostuu: voidaan esimerkiksi laulaa tiettyä sanomaa toiselle hahmolle näyttämöllä, mutta taustalla voikin olla jokin muu asia. Esimerkiksi roolihenkilö voi valehdella koko ajan kertoessaan sanomaansa tai pyrkiä manipuloimaan toista henkilöä. Elämyksellisiä asioita yleisölle ovat siis ne tarkoitukset, minkä takia hahmo laulaa tiettyjä asioita, ja myös tämän piiloviestintä kaiken taustalla. (Kilpeläinen, H., haastattelu 24.1.2024.)

Roolityö tulee Kilpeläisen mukaan mieltä tarkoin etukäteen, ja myös toteuttaa todella tarkkaan, jotta se sisältäisi vivahteita. Tämä on tärkeää, jotta yleisölle ei välittyisi yksipuolinen kuva: alussa vain näytetään, mikä on tietyn rooli-hahmon tehtävä oopperassa, ja tämä jatkaa tehtävänsä loppuun asti samanlaisena. On

siis tärkeää, että yleisö näkee roolihahmon kehityskaaren ja taitteet. (Kilpeläinen, H., haastattelu 24.1.2024). Haastateltava A sanoo, että elämys, varsinkin konserteissa, on kohottava olotila, jossa parhaimmillaan enkelit lähtevät leijumaan. Haastateltava toteaa, että nykyään puhutaan hetkessä elämisestä, ja tämän kohottavan olotilan saadakseen on todellakin elettävä hetkessä, eikä silloin ajatella mitään muuta. Jotta voidaan saavuttaa katsojaelämys, täytyy esiintyjien olla hänen mukaansa täysillä mukana inspiroituneina tekemästään teoksesta ja musiikista. Tunteiden heräämiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin esiintyjät ovat kiinni kulloinkin toteuttavassa asiassa: ”jos laulaja lähtee lentoon, sen vaistoa ja tajuaa, että nyt lähti”, haastateltavani toteaa.

Haastateltavan A mukaan sellaisen esityksen kyllä erottaa, jossa eivät esiintyjät ole täysillä mukana. Silloin esitys on väsynyt ja rutiininomainen: ”taas tultiin haukotellen duuniin ja täytyy laittaa homma käyntiin”. Tällöin kapellimestarin on oltava tehtävänsä tasalla, jotta esitys saadaan edes jollain tavalla liitoon. Haastateltava kertoo lähteneensä kerran 80-luvulla kesken pois Viulunsoittaja katolla -esityksestä, sillä esiintyjät eivät olleet ollenkaan tehtävänsä tasolla. Tämän hän muistaa edelleen, sillä esitys oli niin huonosti tehty.

Haastateltava A on myös samaa mieltä oopperalaulaja Kilpeläisen kanssa siitä, että laulutaito ja musiikki ovat tärkeimpiä asioita vaikuttavan esityksen aikaansaamisessa. Haastateltava sanoo myös, että mikäli esiintyjän laulutaidossa on puutteita, ohjaajan on osattava liikutella laulajia mahdollisimman pienin vaurioin. Hän siis toteaa, että sellaisessa tapauksessa esiintyjien tulee käyttää mahdollisimman pieniä eleitä ja liikkeitä, jottei laulaminen häiriintyisi.

2.3 Kuulijan / katsojan elämys

Elämyksen kokeminen esityksen kuulijana- / katsojana on Heikki Kilpeläisen mukaan erittäin laaja asia, joka voi kattaa laajasti eri asioita. Hän sanoo, että elämyksen kokemiseen voi liittyä kuulijan / katsojan valmistautuminen esitettävään teokseen jo ennen esitykseen menoa. Kuulija / katsoja voi lukea teoksesta siihen liittyvää kirjallisuutta, tai vaikkapa sen oopperan taustalla olevan

kirjan, johon libretto perustuu. Itse varsinaisen tapahtuman ulkopuolella vaikuttaa siis paljon muitakin asioita, jotka liittyvät elämyksen kokemiseen. Tapahtumaa järjestävien henkilöiden olisi tärkeää panostaa tähän puoleen esimerkiksi esittelyiden tai teosesittelyiden muodossa, Kilpeläinen toteaa.

Itse esiintymistapahtumassa voi olla teknisiä asioita, tai se voi olla esitystila, joka saa aikaan elämyksen kuulijoissa / katsojissa. Teknisenä esimerkkinä Kilpeläinen mainitsee muun muassa koloratuurilaulajan, joka laulaa koloratuuria valtavan taitavasti ja nopeasti. Tällöin kuuliija / katsoja ei kuuntelekaan enää musiikkia, vaan hämmästelee tätä teknistä taitoa ja ehkä taustalla vaikuttavaa valtavaa työn määrää.

Kilpeläinen toteaa, että oopperassa perinteisesti pyritään luomaan kuulijoille / katsojille suuri elämys monella tavalla musiikin tekemisen lisäksi. Näitä keinoja ovat muun muassa valot, lavasteet ja puvut. Kilpeläisen mukaan osa kuulijan / katsojan elämystä on myös se, mitä hänelle on jäänyt mieleen sen lisäksi, mitä hän kokee sillä hetkellä, kun tapahtuma itse on käynnissä. Esitys voi aiheuttaa keskustelua jälkeenpäin muiden kuulijoiden / katsojien kanssa tai tarpeen kertoa kokemastaan ystäville tai tuttaville. Kilpeläinen sanoo oopperoilla olevan usein kunnianhimoisiakin tavoitteita saada ihmiset ajattelemaan ja huomaamaan asioita. Hän antaa esimerkin, että vaikka kuulijalla / katsojalla olisikin tietty mielipide jostain tietyistä yhteiskuntapoliittisista seikasta, niin oopperaesitys voi saada hänet ajattelemaan näitä asioita eri näkökulmasta ja ehkä jopa näkemään jonkin tietyn asian eri tavalla kuin ennen. Ooppera voi myös saada kuulijan / katsojan tietoiseksi jostakin historiassa olleesta tapahtumasta, vaikka oopperassa esitetty asia ei olisikaan historiallinen totuus. Tällöin tämä asiasta kiinnostunut henkilö mahdollisesti lukee asiasta jostain muualta jälkeenpäin. Näin ollen kuulijan / katsojan elämys on Kilpeläisen mielestä hyvin laaja asia.

Haastateltavan B mielestä elämyksen kokeminen lähtee jo kotoa valmistauduttaessa konserttiin tai oopperaan lähtöön. Hän on sitä mieltä, että monet ulkomusiikillisetkin tekijät vaikuttavat kokemukseen miltei yhtäläillä kuin musiikillinen sisältö. Haastateltava kertoo kokemuksestaan, kun hän oli kuuntelemassa / katsomassa kirkkokonserttia ja joutui istumaan erittäin ahtaasti,

jolloin konsertista nauttiminen oli mahdotonta, ja se vei konserttitunnelman kokonaan mennessään. Tämän vuoksi hän mainitseekin, että pitää kovasti oopperan seuraamisesta televisiosta, jolloin voi olla vapaasti omassa rauhassa kotonaan.

2.4 Tunteet ja kokemus

Tunteet ohjaavat toimintaamme ja muokkaavat automaattisesti kehomme vireystilaa. Ne vaikuttavat havaintoihimme ja tulkintoihimme ympäristön tapahtumista. Kiinnitämme usein huomiota muiden ihmisten tunneilmaisuihin ja voimme painaa erityisen tunteelliset ilmaisut mieleemme melkein valokuvantarkasti. Miksi vain tietynlaiset tapahtumat aiheuttavat ihmisissä voimakkaita ja käyttäytymistä ohjaavia tunnereaktioita? (Nummenmaa 2010, 11.)

Hyvinvoinnin kannalta tärkeät tapahtumat laukaisevat tunnemekanismimme, jotka ovat myös eloonjäämisen kannalta tärkeitä. Tunnereaktiot ovat kokonaisvaltaisia kehon ja mielen tiloja, jotka saavat ihmisen toimimaan silloin, kun on pakollinen tarve toiminnalle. Aivot tuottavat tunteita samankaltaisten lainalaisuuksien mukaan kuin ne ohjaavat tarkkaavaisuuttamme, syömisen säätelyä ja käsiemme liikkeitä. Tunteet ovat järjestelmällisiä, kehossa ja aivoissa toimivia mekanismeja, eivätkä ne tapahdu ihmiselle vain sattumalta, tai eri tavalla eri ihmisten välillä. (Nummenmaa 2010, 12–13.)

Kokonaisvaltaiseen tunnereaktioon kuuluu kolme osaa: fyysiset muutokset kehossa, käyttäytymisen muutokset ja subjektiivinen kokemus eli tietoisuus tunteesta. Fyysinen muutos voi olla muun muassa sydämen sykkeen nousu ja pakenemis- tai jähmettymisreaktio käyttäytymisen muutoksena. Tuntemekanismit ovat joustavia ja mukautuvat ympäristöön ja henkilön elämäntilanteeseen, mutta ovat silti varhain lajikehityksessä syntyneitä reagointitapoja. Ne eivät ole puhtaasti vain kulttuurin ja oppimisen tuotteita, mutta kasvatuksella voidaan vaikuttaa siihen, milloin ja millaisissa tilanteissa nämä tunnejärjestelmät toimivat. Useat tunteita aiheuttavat tapahtumat eivät liity ollenkaan ihmisen perustarpeisiin vaan ovat erittäin abstrakteja. Taide ja musiikki aiheuttavat usein ihmisissä suuria

tunteita, vaikei maalausten katselemisella tai musiikin kuuntelemisella ole todennäköisesti ollut vaikutusta lajinkehityksellisesti. (Nummenmaa 2010, 21–29.)

Tyypillisin kanava tunneviestinnälle on kasvojen ilmeet, ja ihmiset pystyvätkin liikuttamaan kasvojaan hyvin monipuolisesti. Puheen ohella kasvot ovat tärkein sosiaalinen signaali ihmisille. Kasvot liikkuvat melkein koko ajan ja niiden 40 lihaksella voidaan esittää käytännössä rajaton määrä ilmeitä, mutta silti rajallinen määrä tunneilmaisuja. Räpytteleminen ja silmien liikuttaminen, nieleminen, puhuminen ja hengittäminen aiheuttavat jatkuvaa liikettä. (Nummenmaa 2010, 83–84.)

Oopperalaulaja Johanna Lehesvuoren mukaan pelkästään hengityksellä pystytään osoittamaan tunteita, esimerkiksi rakkautta, surua ja vihaa, kertoo. Hengitys kertoo paljon, mitä on esiintyjänä sanomassa, tekemässä ja tuntemassa, ja se tarttuu myös yleisöön. Lehesvuoren piti esittää vammaista henkilöä oopperassa, eikä hän saanut paljonkaan liikkuu. Hänen täytyi keksiä toinen keino ilmentää roolihahmoa, joten hän pyrki ajattelemaan sitä, miten roolihenkilön vamma vaikutti hengitykseen. Hän kertoo, että hengityksen kautta ajatus näkyy koko kehossa. (Lehesvuori, J., haastattelu 19.1.2024.)

Lehesvuori toteaa, että yleensä keskitytään tanssijoiden ylävartaloon enemmän kuin muihin kehon osiin, joten ei haittaa jos jalkojen liikkeet menevät väärin, kunhan ylävartalon liike on vahvaa. Hänen mukaansa myös laulajien kasvoihin ja ylävartaloon keskitytään enemmän. (Lehesvuori, J., haastattelu 19.1.2024.) Jotta voidaan viestiä tunteita luotettavasti, on tietynlaisten kasvojen ilmeiden liittyttävä aina tiettyihin tunteisiin. Näiden ilmeiden tulee olla myös selviä, jotta ne voidaan tunnistaa vaihtelevissa olosuhteissa, kuten huonossa valaistuksessa tai silloin, kun kasvot ovat osittain peittyneet sekä katsottaessa kaukaa. Perustunteita, jotka lähes kaikki ihmiset tunnistavat, ovat inho, mielihyvä, hämmästyminen, viha, pelko ja suru. Näiden tunteiden ilmaisu on yllättävän universaalia tutkimusten mukaan. (Nummenmaa 2010, 85–87.)

Itse koen, että laulajan on vaikea viestiä kasvoillaan, sillä se vaikuttaa helposti klassisen laulun tekniikkaan. Olenkin siksi pyrkinyt löytämään mieluummin keinoja ilmentää tunteita kehollisesti. Jos tunteen tuo ääneen, niin silloin tekniikka myös helposti häiriintyy. Ääntä voi toki värittää tekniikkaa häiritsemättä, mutta se vaatii taitoa. Kasvojen ilmeitä on kuitenkin tarpeellista miettiä, sillä niillä on paljon merkitystä roolihahmon luomisen kannalta. Oopperassa esiintyjien ja yleisön välissä on monttu, joka vaikeuttaa esiintyjien ilmeiden näkemistä. Etenkin katsomon takaa yleisössä on vaikea nähdä selkeästi, ellei kannan mukanaan teatterikiikareita. Joka tapauksessa ilmeet viestivät ihmisen tunteita ja ajatuksia. Esiintyjille ja klassisen musiikin laulajalle ilmeet ovat tärkeä väline, jotka tulee ottaa huomioon myös kamarikonserteissa.

Ilmeitä on usein helppo tunnistaa ja tuottaa vakioisten kasvolihasliikkeiden ansiosta. Ei ole silti niin yksinkertaista päätellä, kuinka kasvot liikkuvat eri ilmeissä. Tutkijat ovat analysoineet perusilmeisiin liittyviä kasvon liikkeitä. Tyypillisesti pelkoa ilmentävä ilme on tutkijoiden mukaan sellainen, jossa kulmakarvat ja ylähuuli ovat koholla, suu on auki ja hampaat kokonaan näkyvissä. Vihaa ilmentääkseen ihmisen alahampaat ovat näkyvissä, suu on auki ja alahuuli on mutrussa, sieraimet laajentuneet, ylähuuli koholla ja kulmakarvat kurtussa. Suupielien alhaalla oleminen ja kulmakarvojen kurtussa ja koholla oleminen viestii taas surullisesta tunteesta. Inhon tunne näkyy usein ihmisen kasvoilta niin, että suu on kiinni, ylähuuli koholla ja alahuuli mutrussa. Hämmästyneenä ihmisen suu on auki, ylähuuli koholla ja hampaat kokonaan näkyvissä. Mielihyvää ilmaistessaan ihmisen sieraimet ovat laajentuneet, suu on auki, alahuuli mutrussa ja ylähuuli painunut sekä suupielet taaksepäin vedetyt. (Nummenmaa 2010, 90–91.)

Tunneilmausten teeskentely on vaikeaa, mutta harjoittelun ansiosta mahdollista. Aidon ja epäaidon hymyn voi erottaa silmän siristystä tarkkailemalla. Kehon avulla voidaan myös viestiä tunteita, vaikka kasvot ovatkin ihmisille tärkein sanaton tunneviestinnän väline. Pelästymiseen liittyy tyypillisesti vetäytyminen pois päin pelon kohteesta, kun taas aggressiivisuuteen liitetään aggression kohteen lähestyminen ja myös mahdollinen fyysinen vahingoittaminen.

Klassisessa baletissa roolihahmojen tunteita ja tuntemuksia viestitään abstraktimmalla tavalla. Näitä kehollisia viestinnän muotoja ovat muun muassa liikkeiden laajuus, nopeus ja terävyys. Ihmiset osaavat tunnistaa näitä tanssijoiden kuvaamia tunnetiloja, vaikka vihjeet ovatkin melko abstrakteja, joten nämä keinot ovat tehokkaita tunteiden esittämiseen ja välittämiseen. Tunteiden ilmaisemiseen liittyvät liiketoiminnot, dynamiikka ja liikeradat näyttävät tutkijoiden mukaan olevan myös universaaleja. Näin ollen meillä on yhteinen kehollinen koodisto tunteiden ilmaisemiseen, jota voimme käyttää viestiessämme tunteitamme kasvonilmeiden lisäksi kehomme avulla. (Nummenmaa 2010, 95–101.)

Heikki Kilpeläinen toteaa, että yleisön tunteisiin vaikuttaminen alkaa jo siitä, kun valitaan esitettävää konserttiohjelmistoa. Hän mainitsee esimerkiksi romanttisen musiikin, jolloin jo kyseistä musiikkia valitessa tiedostetaan, mihin kokijan tunteisiin parhaimmassa mahdollisessa tapauksessa voidaan vaikuttaa. Kappalevalinnoilla voidaan täten jo tietää, mitä tunteita yleisössä halutaan herättää. Kilpeläisen mukaan esiintyjä ei itse esiintymistilanteessa pyri tietoisesti vaikuttamaan yleisön tunteisiin, vaan oopperaa tehdessään ennemminkin ”elää” rooliaan. Tunteisiin vetoava rooli jo itsessään tekee tehtävänsä ja tunteisiin vetoaminen tapahtuu siinä ohella. Kilpeläinen sanoo pyrkivänsä tuomaan roolihahmonsa mahdollisimman hyvin esille ja sitä kautta hahmoa luodessaan vaikuttamaan tunteisiin. Mikäli esimerkiksi esitetään kuolinkohtausta, jossa roolihahmo kärsii ja pyritään saamaan yleisön sympatiat, kohtaus tulee esittää niin, että yleisö pystyy sen kokemaan ja näkemään. Heikki Kilpeläinen sanoo myös, että jos yleisöä pyritään kosiskelemaan tai yritetään tyrkyttää jotakin, saadaan aikaan epäaito vaikutelma, eikä synny aitoa elettyä ja koettua vaikutelmaa. (Kilpeläinen, H., haastattelu 24.1.2024).

Haastateltava A muistaa etenkin Martti Talvelan sellaisena esiintyjänä, joka lähes aina onnistui välittämään tunteita. Hän mainitsee, että esimerkiksi Talvelan Boris Godunov -rooli Savonlinnassa on jäänyt mieleen. Toinen mieleenpainuva esiintyjä on hänen mukaansa Matti Salminen, joka onnistuu luomaan roolihahmon eläväksi lavalla. Uskon, että elämyksen ja vaikuttavuuden

kokemukseen vaikuttaa myös paljon samaistumispinta. Itse sopraanona tarkkailen etenkin sopraanoiden työskentelyä. Muistan hyvin elävästi, kun olin katsomassa oopperaa Finlandia-talossa ensimmäisiä kertoja elämässäni ennen lauluopintojeni alkua ja lumoonnuin sopraanotähden äänestä ja olemuksesta. Siinä kokemuksessa oli mielestäni jotain maagista ja yliluonnollista, sillä en ollut ennen sitä vielä kuullut akustisesti ihmisääntä, joka on niin suuri ja mahtava. Se vaikutti minuun syvästi.

3 Esiintyjän keinot

Hyvistä vuorovaikutustaidoista puhutaan paljon monissa eri yhteyksissä, eikä turhaan. Vuorovaikutustaidot ovat avain sujuvaan yhteistyöhön ja monessa tapauksessa välttämättömyys tavoiteltaessa lopputulosta, johon mahdollisimman moni olisi tyytyväinen. Esiintyjän vuorovaikutuksesta puhutaan yleensä lavatyöskentelyn yhteydessä, mutta vuorovaikutustaitoja tarvitaan tietenkin myös kaikkien harjoitusten yhteydessä. Ryhmädynamiikka määräytyy ryhmässä olevien henkilöiden vuorovaikutustaitojen puitteissa. Mikäli ryhmässä on vapaa ja hyvä ilmapiiri, yksilön on myös helpompi toimia vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Esiintyjien olisi tärkeää voida muodostaa toimiva ryhmädynamiikka harjoitusperiodinsa aikana, sillä mitä toimivampaa yhteistyö on, sitä sujuvammin lavatyöskentelykin toimii. Turvallisessa vuorovaikutuksessa muiden esiintyjien kanssa on helppoa olla vastaanottavainen muiden ehdotuksille tai tuoda julki omia ajatuksiaan ja ideoitaan.

Läsnäolo on erityisen tärkeää lavalla, jolloin esiintyjän on kyettävä reagoimaan vastanäyttelijöiden tai toisten esiintyjien antamiin impulsseihin tai äkillisiin muutoksiin, esimerkiksi jos kollega unohtaa oman repliikkinsä tai jokin muu yllättävä asia tapahtuu vaikkapa orkesterin taholta. Läsnäoloa voi harjoittaa lavatyöskentelyn ulkopuolellakin. On suotavaa, että esiintyjät pyrkisivät kehittämään omaa läsnäolon voimaansa myös vuorovaikutuksessa muiden esiintyjien kanssa.

3.1 Vuorovaikutus ja ryhmädynamiikka

Perustarpeiden ja -toimintojen, kuten lisääntymisen, syömisen ja sosiaalisten kontaktien ylläpitäminen ja hankkiminen on välttämätöntä kaikille eliölajeille. Nisäkkäille on tarpeellista jälkeläisistä huolehtiminen, ja kaikkien eläinten on pystyttävä välttämään haitallisia ympäristötekijöitä. Esi-isämme joutuivat kohtaamaan haasteita, kuten petoeläimet, ja heidän oli osattava varoa ympäristöjä, joissa nämä vaanivat. Nykyihmisen haasteet ovat kuitenkin

toisenlaisia ja meidän on pystyttävä toimimaan hyvin erityyppisten ihmisten kanssa suurissa ryhmissä. (Nummenmaa 2010, 12.)

Tällaista ryhmässä toimimisen taitoa tarvitaan etenkin lavatyöskentelyssä. Ryhmädynamiikan perustana ovat kommunikaatioprosessit ja vuorovaikutusmallit. Vuorovaikutuksen osatekijöinä ne vaikuttavat asenteisiin ja käyttäytymiseen ryhmässä. Kommunikaatio on siis prosessi, joka sisältää ajatusten ja tunteiden sanoittamista ja yhdistämistä toisen ihmisen kieleen. Ihmisten välinen vetovoima edistää ryhmien muodostusta ja useat erilaiset tekijät lisäävät keskinäistä vetovoimaa. Läheisyys tai samanlaisuus lisäävät ihmisten välistä vuorovaikutusta, mikä taas lisää kiintymystä. Näin ollen yhteinen toiminta auttaa ryhmän jäsenten välisten siteiden muodostuksessa. (Sipilä 2020.)

Toisten ihmisten tunteet tarttuvat ja saavat havaittajassa aikaan vastaavan tunnekokemuksen. Myönteisten tunteiden tarttumisella voi olla ryhmässä huomattava vuorovaikutusta edistävä vaikutus. Turvallisuuden tunne on myös vuorovaikutuksen perustana. Sympatia ja empatia ovat käsitteinä lähellä toisiaan ja ne perustuvat samantyyppiseen toisen ihmisen mielen sisällön tulkitsemiseen. Empatia surullista ihmistä kohtaan aiheuttaa havaittajassa surua, mutta sympatia toista ihmistä kohtaan voi aiheuttaa säälin kokemuksen. (Nummenmaa 2010, 130–134.)

Lehesvuoren mukaan myös konsertin jälkeen tapahtuvat tapaamiset ovat tärkeää vuorovaikutusta yleisön kanssa. Konsertin jälkeen ihmiset saattavat tuoda kukkasia tai tulevat juttelemaan metrossa. Tällainen toiminta on tärkeä osa vuorovaikutuksellisuutta yleisön ja esiintyjän välillä. Lehesvuoren mielestä sitä laulun lahjaa, jonka on saanut, tulee jakaa eteenpäin. Hän toivoo, että ihmiset saisivat joka konsertista jotakin irti. Vaikka kaikki kuulijat eivät pitäisikään esityksestä, niin se ei ole välttämättä kiinni laulajasta, vaan kysymys voi olla vaikkapa ohjaajan ratkaisuksista. (Lehesvuori, J., haastattelu 19.1.2014.)

Lehesvuori kertoo, että on kokenut omasta herkkyydestään olevan paljon apua näyttämöproduktioiden teossa. Mikäli ihmisellä on herkkyyttä, niin hän voi paremmin näyttää syvempiä tunteita kuin sellainen ihminen, joka on kova ja

kylmä. (Lehesvuori J., haastattelu 19.1.2024). Tämän olen itsekin kokenut myös helpottavan roolihahmon luomisessa. Herkkydestä on myös se hyöty, että pystyy nopeasti haarukoimaan, mistä kenenkin ihmisen kanssa voi keskustella. (Lehesvuori J., haastattelu 19.1.2024). Herkkyys auttaa paljon työskentelemisessä uusien ja erilaisten ihmisten kanssa eri produktioissa.

Paras metodi lavatyöskentelyssä ja kaikissa esitystilanteissa on kuin muskettisoturien hokeman kaltainen: yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta eli siis kokemus, että kaikki vetävät yhtä köyttä ja puhaltavat yhteen hiileen. Esiintyjän tulee olla kiinnostunut esitettävästä musiikista ja kanssamuusikoista. Vuorovaikutus muuttuu läsnäoloksi, jos esiintyjä tämän lisäksi on vielä kiinnostunut yleisöstä. (Juntunen 2022, sivunro 19.)

3.2 Läsnäolo

Tietoinen läsnäolo eli mindfulness luo perustaa nykyhetkessä hereillä olemiselle. Se auttaa yksilöä tarkkaavaisuuden suuntaamiseen käsillä olevaan hetkeen. Tätä läsnäolon taitoa voidaan luonnehtia hyväksyväksi avoimuudeksi ja uteliaisuudeksi omille kokemuksille. Mindfulness-harjoitteissa henkilö havainnoi kokemuksiaan eli ruumiintuntemuksiaan, ajatuksiaan tai tunteitaan arvottamatta ja pyrkimättä muuttamaan niitä. (Käypähoito –työryhmä 2015.)

Olen itse tehnyt näitä mindfulness-harjoituksia ja olen kokenut niistä olevan apua keskittymisessä. Ajatuksien harhailu on ihmiselle hyvin tyypillistä, mutta harjoitteiden avulla ajatuksien keskittäminen käsillä olevaan hetkeen on helpompaa ja se lisää myös samalla onnellisuutta omien kokemuksieni perusteella. Kun ajatukset keskittyvät tähän hetkeen, ei tule murehdittua mennyttä tai jännitettyä tulevaa. Siksi näillä harjoitteilla voi parantaa omaa läsnäolotaitoaan myös lavalla. Jos ajatukset harhailevat, on erittäin hankalaa keskittyä esiintymiseen, ja silloin voi jopa unohtua laulun sanat tai tulla virheitä helpommin. Virheitä voi aina muutenkin sattua, etenkin pitkän esityksen aikana, mutta virheen sattuessa siitä on harjoitusten avulla helpompi päästää irti ja jatkaa

eteenpäin. Mikäli laulaja jää miettimään tehtyä virhettä, käy usein niin, että ei keskity enää jäljellä olevaan laulettavaan ja loppuesityskin häiriintyy.

Tietoisuustaitojen harjoittamisen kautta on mahdollisuus saada yhteys omaan kehoon ja tulla tietoiseksi oman mielensä toimintatavoista. Erilaisten harjoitusten avulla voidaan kehittää tietoisuustaitoja, joista tyypillisimpiä ovat hengitysharjoitukset. Harjoitukset voivat auttaa myös tunnistamaan ajatuksia ja tunteita sekä hyväksymään ne sellaisinaan. (Mieli 2023.) Laulaja voi helposti tehdä näitä harjoituksia esimerkiksi tehdessään hengitysharjoituksia tai lauluharjoitteita. Ajatuksien siirtäminen ja keskittäminen voi toisinaan levottomalle mielelle olla raskasta, mutta harjoitteiden tekeminen on kannattavaa, koska se palkitsee paremmilla läsnäolokyvyillä.

Etenkin kamarimusiikissa muusikoiden läsnäolotaito on yhteiselle harjoitusprosessille hyvin tärkeää. Ihmisjoukko toteuttaa sovittujen raamien sisällä yhteistä hengitystä ja yhteistä tunnetilaa. Jokainen yksilö tuo tilanteeseen muun muassa oman vireystilansa, aktiivisuutensa ja ainutkertaisuutensa. Näin ollen jokainen esitys on omanlaisensa ja tämä luo soittajien välille läsnäolon, joka välittyy yleisöön asti. Toisinaan keholliset viestit osoittavat yhteisen kommunikaation parhaiten. Yhteys syntyy välittömästi, kun soittajien välillä on katsekontakti ja henkilökemiat kohtaavat. Helena Juntusen mukaan laulajat voisivat ottaa mallia toisen huomioimisesta kamarimusiikkikokoonpanoista, joissa istutaan puolikaassa. (Juntunen 2022, sivunro 50-51.)

Harjoitusprosessin aikana syntyy yhteisiä salaisuuksia. Kun harjoitellaan jotain erityisen vaativaa, voivat tunteetkin olla pinnalla, mutta se on hyvä työkalu esitystilanteeseen. Ryhmän sisäistä dynamiikkaa vahvistaa jokainen yhteinen nauru ja vaativien kohtien selätys. Helena Juntusen mukaan jotain on jaettava muiden kanssa, ja se voi olla vaikkapa yhteinen harrastus, lemmikkieläimet, elokuvat, lapset tai musiikkityyli. Parhaat intiimit kohtaukset siis syntyvät hänen mukaansa, kun henkilöillä on jotain yhteistä, käyttäytyvät toisiaan kohtaan kohteliaasti ja heillä on kunnioitus myös toistaan kohtaan. Kyse on siis illuusiosta, joka luodaan työtilanteeseen tai -tilanteessa. Tämä työkalun tarkoitus on löytää jokin yhteinen asia kapellimestarin, vastalaulajan tai ohjaajan kanssa,

jotta voidaan synnyttää tunne yhteen hiileen puhaltamisesta. Juntusen mukaan, kun tämä yhteinen hiili hehkuu kahden esiintyjän välillä, sen näkee myös yleisö. (Juntunen 2022, sivunro 43-44.)

Läsnäolon keinona on myös kehollisuus, joka herättää olemaan läsnä. Esiintyjän on hyvä tiedostaa, onko hän tekemässä oopperaroolia vai onko kyseessä konserttitilanne. Rooli voi auttaa laulajaa löytämään ja näyttämään tunteita oopperaa tehtäessä, mutta konserttitilanteessa laulajan tulee ”esittää itseään esittäjänä”. Oopperalaulaja Helena Juntunen haastatteli Sibelius-Akatemian näyttelyilmaisun lehtori Martina Roosia. Läsnäolo on Juntusen ja Roosin mukaan sitä, että keholla on lupa kokea. Tärkeää on liike, joustavuus ja toiminta. Reaktiivisuus syntyy toiminnan kautta, jolloin keho ilmentää tapahtumia ja ulkopuolisen on myös helpompi havaita se viesti. Näin ollen, kun esiintyjä esittää esimerkiksi surullista, hänen ei tule olla surullinen vaan surra. Nämä asiat pätevät etenkin suurilla lavoilla. (Juntunen 2022, sivunro 20-21.)

4 Opinnäytetyökonsertti

Opinnäytetyökonsertin suunnittelu, työstäminen ja järjestäminen oli suuri ja pitkä prosessi. Sain tehtyä konsertista sellaisen kokonaisuuden, että olin siihen hyvin tyytyväinen, mutta se vaati paljon suunnittelua ja organisointia. Lähdin suunnittelemaan konserttikokonaisuutta sillä ajatuksella, että siitä tulisi mahdollisimman elämyksellinen. Minun tuli ottaa kuitenkin huomioon, että kysymys on B-tasosuorituksesta, joten oli toimittava sen puitteissa. Minun tavoitteenani oli saada aikaan elämyksellinen kokonaisuus, jossa onnistuinkin mielestäni todella hyvin. Konsertin ollessa kuitenkin samalla B-tasosuoritus, oli rajattava jonkin verran elementtejä pois, joten tein näyttämöllisesti melko pienieleisen esityksen, mutta siitä tuli mielestäni silti erittäin toimiva.

Opinnäytetyökonsertissa toimivat pianisteina Helmi Tynkkynen (kuva 1) ja Anni Collan, joka soitti myös cembaloa (kuva 2).

B-tasosuoritukseen kuuluu normaalisti Marchesien laulaminen konsertin päätteeksi. Pyysin, että voin suorittaa nämä pakolliset harjoituskappaleet erillisesti, sillä niiden laulaminen lopuksi olisi vesittänyt konserttikokonaisuuden. Onneksi tämä järjestyi, ja sain tehtyä konsertista juhlanan ja omannäköiseni. Lauloin konsertissa musiikkia, joka oli laulunopettajani ja minun yhdessä valitsemaa. Se oli musiikkia, joka inspiroi minua ja sopii hyvin äänelleni. Sain tunteen, että nyt tehdään todella minun konserttiani ja olin erittäin motivoitunut tekemään tämän kokonaisuuden. Lauloin liedejä Kuualta, molemmilta Merikannoilta, Rangströmiltä, Brahmsilta ja Schumannilta, sekä aarioita Puccinilta ja Verdiltä.

Mielestäni onnistuin yksinlaulujen esittämisessä niin, että osasin olla läsnä ja rauhallinen ilman ylinäyttelemistä. Toki laulunopettajallani oli asiaan myös suuri vaikutus, sillä hän onnistui valmentamaan minut uskomaan omaan tekemiseeni todella hyvin.

Sain konsertin suunnittelussa ja organisoinnissa onneksi paljon apua korrepetiittoriltani, joka auttoi minua laulujen harjoittelun lisäksi valojen

suunnittelussa ja toteutuksessa. Hän teki esitykseen valaistuksen toiveideni mukaisesti. Tämän lisäksi hän auttoi minua käsiohjelman teossa, sillä itse en ollut koskaan tehnyt sellaista. Korrepetiittorini oli apuna myös juhlapuvun suunnittelussa ja tekemisessä sekä kampauksessa.

Läpimenossa paljastui, että valitsemani esiintymispuvut eivät sopineetkaan kokonaisuuteen. Olin suunnitellut käyttäväni vihreää paljettileninkiä konsertin alussa ja vaihtavani sitten valkoiseen pitkälaahuksiseen asuun väliajalla. Vihreä leninki olisi mielestäni sopiva alun kokonaisuuteen, jossa lauloin Puccinin aarian *Quando men' vo'*, mutta kävi ilmi, että vihreä väri vei liikaa huomiota kasvoiltani, joten päätin jättää sen pois. Valkoisen asun jätin myös pois, sillä se ei myöskään sopinut lopulta muihin kappaleisiin kuin väliajan jälkeiseen Merikannon aloituslauluun *Kuutamolla*. Minulle tuli sitten puvun kanssa kiire, sillä esitys oli tulossa neljän päivän päästä tämän jälkeen. Keksimme korrepetiittorini kanssa, että voimme tehdä hänen satiinisesta kankaastaan minulle puvun käärimällä sen ympärilleni (kuva 1). Puvusta tuli upea ja kiinnitys toimi ainoastaan viidellä hakaneulalla. Juhlapuku näytti mielestäni hienolta ja sopi hyvin koko konsertin ohjelmaan.

Valaistus suunniteltiin jokaiseen lauluun sopivaksi ja sellaiseksi, että se tuki niiden sanomaa. Esimerkiksi laulussa Rangströmin *En gammal dansrytm* haettiin syntisen tanssin tunnelmaa ja heijastettiin liekkejä seinälle. Ja Aarre Merikannon laulussa *Kuutamolla* heijastettiin kuu seinälle ja samalla kävelin lavalle hitaasti lipuen.

Kuva 1. B-tasosuorituskonsertti. Aarre Merikannon Kuutamolla-kappale.
Pianistina Helmi Tynkkynen ja kuvaus Eero Lasorla.

Tein käsiohjelman (liite 3) Word-dokumenttina ja taitoksen tulostimen avulla. Valitsin konsertin nimeksi "Ma elän", joka oli myös Oskar Merikannon kappaleen nimi. Valitsin käsiohjelmaan (liite 3) liekkien kuvan, jonka päälle kirjoitin konsertin nimen "Ma elän". Se kuvaa mielestäni hyvin omaa matkaani laulajana ja myös koko konserttikokonaisuutta. Käsiohjelman liekkikuva yhdistyi myös Rangströmin laulun En gammal dansrytm liekkivalaistukseen ja tekstiin.

Kampaussuunniteltiin ajatellen Puccinin aariaa Quando men' vo', jossa lauletaan halun tulvasta. Siksi pyrittiin saamaan tyylikäs, mutta hieman keimaileva kampaussuunnitelma. Kampaussuunnitelma oli nuttura, josta lähti muutama kiehkura (kuva 2). Korut olivat säihkyvät ja näyttävät, käsikoru, korvakoru ja puvussa oleva koriste olivat samaa sarjaa ja loistivat valoissa. Muistin ensimmäisen haastateltavani sanoneen, että hänen mielestään ulkoinen olemus on hänelle todella tärkeä osa esityskokonaisuutta. Siitä syystä halusin luoda juhlanan tunnelman myös pukeutumisen ja kampaussuunnitelman avulla omannäköisesti.

Kuva 2. B-tasosuorituskonsertti. Händelin kappale *Singe Seele, Gott zum Preise*. Pianistina Anni Collan ja kuvaus Eero Lasorla.

Konsertissa oli mukana kaksi pianistia, jotka soittivat sovitut kappaleet kanssani esitysjärjestyksessä. Lauloin cembalon säestyksellä Händelin *Singe Seele, Gott zum Preise* ja muut laulut pianon kanssa. Cembaloa soitti pianisti Anni Collan. Laulujen järjestys oli tarkoin harkittu niin, että tyylilajit ja tunnelma vaihtuivat, mutta kuitenkin niin ettei kokonaisuudesta tullut levoton. Tärkeää oli saada laulujen järjestys sellaiseksi, ettei pianistien tarvitsisi jatkuvasti vaihtaa paikkaa, mutta kuitenkin niin, että laulut sopivat peräkkäin. Tunnelman vaihtuminen on mielestäni tärkeää, jotta yleisö pysyy virkeänä, sillä itse koen, että jatkuva samanlainen tunnelma pitkään voi olla puuduttavaa.

Markkinoin esitystäni Facebookissa tekemällä tapahtuman, jossa kerroin esityksen sisällöstä ja muut tarpeelliset tiedot, kuten päivämäärä ja kellonaika

(liite4). Tämän lisäksi kerroin suullisesti tapahtumasta ihmisille, joita tapasin italiankielen kurssilla ja työkeikoilla. Kutsuin ystäviä ja perheenjäseniä, joita saapuikin paikalle Suomen eri kaupungeista. Yleisöä tuli paikalle myös ammattikorkeakoulusta, osa opiskelukavereitani ja muuta henkilöstöä, ja olin tyytyväinen yleisön määrään.

5 Pohdinta

Opinnäytetyön kirjoittaminen ja elämyksellisyyden pohtiminen auttoivat minua erittäin paljon konsertin kokonaisuuden hahmottamisessa. Sain apua haastatteluista miettiessäni, kuinka yleisölle luodaan elämyksiä. Ymmärrykseni vahvistui etenkin oopperan tekemisestä ja siitä, miten tärkeää valmistautuminen kaikilla osa-alueilla on. Valmistautuminen auttaa esiintymisjännityksen hillinnässä. Havaitsin, että pienetkin yksityiskohdat tekevät kokonaisuudesta arvokkaan ja huolitellun.

Opinnäytetyön kirjoitustyötä tein limittäin konsertin suunnittelun ja harjoittelun kanssa. Kirjoittamisesta ja konsertin työstämisestä yhtä aikaa oli apua ajatustyössä, sillä sain syvemmän käsityksen siitä, millä keinoilla tuottaa elämyksellinen esitys. Kirjoittamisen jälkeen oli helpompi työstää eri kappaleiden hahmoja ja näyttämöllisyyttä, sillä olin tehnyt ajatustyötä jo etukäteen.

Opinnäytetyöprojektini alkoi suunnittelulla ja mielestäni elämyksellisen konserttikokonaisuuden pohdinnalla. Kirjoitin ylös omia ajatuksiani ranskalaisin viivoin ja tein mind map -tyylisen kartan, johon vedin viivoja ja kirjoitin sanoja, mitä minulle tuli mieleen konserteista, jotka minuun olivat vaikuttaneet. Yllätyksellisyys, mieleenpainuvuus, aistit, tunteet, värikkyyys, taito ja läsnäolo olivat teemoja, jotka tulivat mieleeni. Tämän jälkeen suunnittelin kirjoitustyötäni niin, että se tukisi konsertin valmistamista ja toteuttamista.

Haastattelukysymykset suunnittelin klassisen musiikin ammattilaisille (liite 1) ja konserteissa kävijöille (liite 2) erikseen, mutta pyrin kysymyksissä säilyttämään saman linjan. Esimerkiksi kysymyksellä ”Miten pyrit vaikuttamaan kuulijan / katsojan tunteisiin?” halusin saada ammattilaisten näkemyksen tunteiden vaikuttamiseen liittyvistä keinoista. Kysyin myös klassisen musiikin konserteissa kävijöiltä kysymyksen ”Mikä vaikutti ja vaikuttaa mielestäsi tunteiden heräämiseen?” Tällä kysymyksellä pyrin saamaan pohdintaa vastaanottajilta samasta teemasta eri näkökulmista.

Haastattelujen ja kirjallisuuden pohjalta sain laajemman ymmärryksen niistä keinoista, joilla voin tuottaa yleisölle elämyksellisen konsertin, sellaisen, joka jättää elämyksen kokijalle tunteen, että on kokenut jotain mullistavaa. Parhaassa tapauksessa se voi olla kokemus, jota kuulija- / katsoja ajattelee ja josta puhuu myös muille jälkikäteen. Kuulija- / katsoja on kuullut ja nähnyt kenties jotain uutta, vaikka olisi samoja kappaleita kuunnellut jo aiemmin. Elämyksellisyyttä lisäävät mielestäni myös esiintyjän laulutaito ja lavalla tapahtuvat asiat ja yksityiskohdat.

Hioin omia esityslaulujani yhdessä opettajani ja korrepetiittorini kanssa. Tämän lisäksi suunnittelin jokaiseen lauluun omanlaisensa koreografian ja halusin tehdä niistä kustakin erilaisen. Ajattelin jokaista laulua omana elämyksenään, joka kuuluu suuremman elämyksen luomaan kokonaisuuteen. Mielestäni onnistuin tässä hyvin, sillä yleisö vaikutti olevan vaikuttunut kokemastaan.

Opin tässä projektissa paljon itsestäni esiintyjänä ja esityksen valmistelusta ylipäättään. Jatkossa osaan käyttää hyödykseni näitä kertyneitä taitoja, joita voin vielä parantaa entisestään. Jokainen konsertti, ooppera- tai yksinlaulusesitys on omanlaisensa kokonaisuus, jossa laulajan täytyy pohtia kyseessä olevan konsertin tavoitetta, mitä konsertti ilmentää ja mihin sillä pyritään.

Jatkossa voin tarkentaa osaamistani lied-laulajana ja esiintyjänä, jotta voin tuottaa yleisölle lieidiin sopivia elämyksiä. Tulevaisuudessa toivon myös, että minä ja lauluoppilaani pääsemme tekemään konsertteja ja esityksiä, joissa on aikaa ja halua paneutua kulloinkin käsillä olevaan esityskokonaisuuteen.

Ymmärsin opinnäytetyöprojektin myötä sen, että elämyksen tuottamisen valmistelu vaatii paljon aikaa. On oltava valmis tekemään kovasti töitä hioakseen esitykseen liittyviä yksityiskohtia. Myös ajatusprosessille on jätettävä paljon aikaa, jotta keskittyminen ja läsnäolo onnistuvat itse esiintymistilanteessa. Tulevaisuudessa saadessani roolin tai projektin tehtäväkseni, tiedän kuinka tärkeää ajatustyöskentely on. Mielestäni on tärkeää käydä ajatuksissaan esitystä läpi sekä yleisön, että esiintyjän kannalta, jotta sanoma välittyy yleisöön. Esiintyjän oman ajatuksen on siis oltava niin selkeä, että hänen tavoittelemansa sanoma välittyy myös yleisölle luoden samalla vaikuttavia elämyksiä.

Lähteet

Grönros, E. 2012. Kielitoimiston sanakirja. 1. osa, A-K. Helsinki: Edita Prima.

Guidastri, A. & Laitinen, I. 2015. Henkilökunnan toiminnan vaikutus ravintolaelämykseen Viikinkiravintola Harald Helsingissä. Opinnäytetyö (AMK). Matkailun liikkeen johdon koulutusohjelma. Helsinki: Haaga-Helia. Viitattu 6.2.2024.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/91799/OPINNAYTETYO_Henkilokunnan%20toiminnan%20vaikutus%20ravintolaelamykseen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juntunen, H. 2022. Työkaluja läsnäolon luomiseen laulajan työssä. Opinnäytetyö (AMK). Musiikkipedagogian koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.5.2024.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/747151/Juntunen_Helena.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Karppinen, S. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä 3. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Vantaa: Hansaprint.

Karttunen, K. & Vesikansa, J. 1980. Nykysuomen sanakirja. Helsinki: WSOY.

Kilpeläinen, H. 24.1.2024. Haastattelu. Oopperalaulaja Heikki Kilpeläistä haastatteli 24.1.2024 Inka Laitinen etäyhteydellä Turusta.

Käypä hoito –työryhmä 2015. Tietoinen läsnäolo (mindfulness) epävakaaan persoonallisuushäiriön hoidossa. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 20.5.2024.

[https://www.kaypahoito.fi/nix01057#:~:text=Tietoinen%20I%C3%A4sn%C3%A4olo%20\(mindfulness\)%20tarkoittaa%20tarkkaavaisuuden,arvottamatta%20ja%20Opyrkim%C3%A4tt%C3%A4%20muuttamaan%20niit%C3%A4.](https://www.kaypahoito.fi/nix01057#:~:text=Tietoinen%20I%C3%A4sn%C3%A4olo%20(mindfulness)%20tarkoittaa%20tarkkaavaisuuden,arvottamatta%20ja%20Opyrkim%C3%A4tt%C3%A4%20muuttamaan%20niit%C3%A4.)

Lehesvuori, J. 19.1.2024. Haastattelu. Oopperalaulaja Johanna Lehesvuorta haastatteli 19.1.2024 Inka Laitinen etäyhteydellä Helsingistä.

Mieli 2023. Mitä ovat mindfulness –tietoisuustaidot? Viitattu 20.5.2024.

<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/harjoitukset/mindfulness/>

Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.

Sipilä, M. 2020. Ryhmädynamiikka. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja. TAITO-sarja 64. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.5.2024.
<https://sites.google.com/metropolia.fi/peili/nuorten-ohjaus/ohjaajan-opas/ryhm%C3%A4dynamiikka?pli=1>

Liite 1

Kysymykset ammattilaisille

- Mitä olet opiskellut?
- Miten kehität esiintymistaitojasi?
- Miten ylläpidät esiintymistaitojasi?
- Mikä on mielestäsi katsojaelämys?
- Mitkä ovat mielestäsi vaikuttavimmat keinot tuottaa elämys yleisölle laulutaidon lisäksi?
- Miten pyrit vaikuttamaan kuulijan/katsojan (=kokijan) tunteisiin? Millaisia keinoja käytät?
- Mikä roolisuorituksesi on ollut paras omasta mielestäsi? Miksi?
- Mitä otat huomioon, kun luot roolihahmoasi?
- Mitä/Millaisia eri keinoja käytät vuorovaikutuksessa yleisön kanssa ja millaisissa tilanteissa?
- Milloin olet saanut eniten positiivista palautetta katsojilta? Osaatko eritellä miksi?
- Milloin olet kokenut epäonnistuneesi? Miksi?
- Milloin olet kokenut/koet onnistuneesi? Miksi?
- Millainen on mielestäsi paras ryhmädynamiikka esiintyjien välillä? Miksi?
- Mitä tarkoittaa mielestäsi läsnäolo lavalla/esiiintyessä?
- Onko jotain muuta mitä otat huomioon esitystä valmistellessasi kun ajattelet esitystä katsojanäkökulmasta?

Liite 2

Kysymykset klassisen musiikin konserteissa kävijöille

- Onko jotain muuta mitä otat huomioon esitystä valmistellessasi kun ajattelet esitystä katsojanäkökulmasta?
- Millainen on mielestäsi elämyksellinen konsertti/oopperaelämys? Miksi?
- Millainen konsertti/oopperaelämys ei ole vaikuttava ja elämyksellinen? Miksi?
- Mikä voisi tehdä kokemuksestasi paremman?
- Mikä vaikutti ja vaikuttaa mielestäsi tunteiden heräämiseen?
- Mikä on/oli mielestäsi vaikuttavin kokemus? Miksi?
- Millaisia tunteita heräsi, kun kävit katsomassa mielestäsi vaikuttavimman teoksen?
- Onko laulajan laulutaito ja näyttelemistaidot mielestäsi yhtä tärkeitä vai korostuuko toinen pyrittäessä saavuttamaan vaikuttava elämys?
- Millä perusteella valitset oopperan/konsertin jota menet mieluiten katsomaan?
- Mikä voisi tehdä kokemuksestasi paremman?

Ma elän

Inka Laitisen B-kurssikonsertti

Ma 13.5.2024 klo 18
Sigyn-sali

Ohjelma

Oskar Merikanto

Ma elän! Op. 71 nro 1

(Larin Kyösti)

Georg Friedrich Händel

Singe Seele, Gott zum Preise

(Barthold Heinrich Brockes)

Richard Strauss

Zueignung op. 10 nro 1

(Hermann von Gilm)

Giacomo Puccini

“Quando me n’ vo”

Musettan aaria oopperasta La Bohème

Aarre Merikanto

Kuutamolla op. 16 nro 4

(V.A. Koskenniemi)

Ture Rangström

En gammal dansrytm

(Bo Bergman)

Johannes Brahms

Vergebliches ständchen

(Anon)

Schumann Robert

Widmung op. 25 nro 1

(Friedrich Rückert)

Giuseppe Verdi

“Ritorna vincitor!...”

Aidan aaria oopperasta Aida

Pianistit Anni Collan ja Helmi Tynkkynen

Käännökset:

Ma elän!

Ma elän! Ah, mikä riemu!
Mikä riemu ja soitto nyt suonissa soi
Näin sydän ei koskaan oo sykkinyt
Mikä loisto ja hehku mun täyttää nyt
Ma laulan, ma laulan, ma laulan
Sillä Luoja mun laulamaan loi!

Ma voisin jo olla vainaa
Alla kalman kukkain ja tumman yön
Ei, ei, minä elän, ma tunnen sen
Kuinka sieluni kasvaa kamppaillen
Kohti tähtiä kautta korkean työn!

Ma elän, ma elän, ma elän!
Sulle Elämä, korkein lauluni soi!
Pyhä kevät mun henkeni kruunatkoon
Taas elämän nuori kuningas oon
Ma laulan, ma laulan, ma laulan
Sillä Luoja mun laulamaan loi!

Singe Seele

(Suom. Nina ja Johann Tilli)

Laula sielu ylistystä Jumalalle,
joka niin viisaasti on
koko maailman kauniiksi koristanut.

Sinä, joka meitä kuulolla raikastat,
joka meitä näöllä ihastutat,
puut ja kedot saat sinä kukkimaan,
ole ylistetty, ole kiitetty!

Zueignung

(Suom. Inka Laitinen)

Kyllä tiedät sen kallis sielu,
että kärsin kaukana sinusta,
rakkaus tekee sydämen sairaaksi,
kiitos sinun!

Kerran kohotin, minä vapauden
juomari,
korkealle ametistipikarin,
ja sinä siunasit juomani,
kiitos sinun!

Ja manasit pois pahat henget,

kunnes minä pyhänä, jollainen en ollut
koskaan ollut,
pyhänä, pyhänä, rintaasi vasten vaivuin,
kiitos sinun!

Quando me n' vo

(Suom. Inka Laitinen)

Kun käyn itsekseni katuja pitkin, ihmiset
pysähtyvät ja katsovat ja kauneuttani
ihailevat, päästä varpaisiin.

Ja silloin nautin hienovaraisesta halusta,
joka kumpuaa heidän silmistään. Ja
ilmeisistä viehätyksistään voi ymmärtää
piilotetun kauneuden. Näin himon
tulva ympäröi minua, se tekee minut
onnelliseksi!

Ja sinä joka tiedät, että muisto repii
sinut, minulta niin pakenet? No niin:
tiedän hyvin, ettet halua puhua
tuskastasi, mutta tunnet kuolevasi!

Kuutamolla

Oi, armas, mikä ilta kuutamon!
Oi, armas, autuus meitä läsnä on.

Kuin lumottuina lehdet niinipuun
ne värähtelee hopeassa kuun.

Kuin lumottuna sydän vaikenee
ja hiljaisuutta pyhää kuuntelee.

Oi, armas, mikä ilta kuutamon!

On taivas niinkuin meri rannaton.

On niinkuin ikuisuuden kellot sois.

Kuun venheessä me soutakaamme pois.

En gammal dansrytm

(Suom. Inka Laitinen)

Ja jos tahdot, niin saat koko minun
sieluni orjaksi rakastamaan ja kitumaan
ja tulemaan tallotuksi hengiltä sinun
kantapäilläsi, sinä korkea, sinä heiluva
villi tanssissa.

Mutta jos saat minut, niin otan sinut.

Joten uskalla, voita ja tanssi sisään,
suoraan liekkien valtakuntaan ja pala ja
pala näöllä ja tunteella. Tuli palaa, se
palaa niin kirkkaasti tanssissa.

Ja katso, me kuljemme kuin liekit
tanssivat ja lyövät yhteen saavuttaen
sinisyyden ja maa muuttuu tuhkakksi
meidän kahden alla. Me kaksi
onnellista. Meitä kannattelee tanssissa
puhaltava tuli.

Vergebliches ständchen

(Suom. Aila Gothóni)

Hyvää iltaa, kultani,
hyvää iltaa, tyttöni!
Tulen koska rakastan sinua,
avaa minulle ovesi,
avaa ovesi minulle!

- Oveni on lukossa,
sinua en päästä sisään;
äiti neuvoi viisaasti:
jos sisään pääsisit,
olisin mennyttä.

Yö on niin kylmä,
tuuli niin jäätävä,
että sydämeni paleltuu

ja rakkauteni sammuu,
avaa minulle, tyttöni!

Sammuta lempesi,
anna sen sammua!
Sammuta pois vain,
mene kotiisi nukkumaan!
Hyvää yötä, poikani!

Widmung

(Suom. Sinikka Alstela)

Sinä, minun sieluni, sinä sydämeni,
Sinä onneni, oi sinä tuskani,
Sinä maailmani, jossa elän,
Taivaani, jonne leijailen
Oi, sinä hautani, johon
kätken ikuisiksi ajoiksi suruni.

Olet rauha sisälläni ja ympärilläni;
Taivas on antanut sinut minua varten.

Rakastamalla minua teet minut
arvokkaaksi,
Katseesi on kirkastanut minut itselleni,
Kohotat minut rakastaen itseni
yläpuolelle
Sinä hyvä henkeni, parempi minäni!

Ritorna vincitor!...

(Suom. Jussi Törnwall)

Aida on ristiriitaisessa tilanteessa, sillä ei osaa valita kumman puolella olisi: isänsä vai rakastettunsa. Hän riutuu tilanteessa, jossa hänen rakastettunsa on lähdössä sotaan hänen omiaan vastaan.

Palaa voittajana! Ja myös minun
huuliltani pääsi tuo armoton sana! Isäni
voittajana... Joka tarttui aseisiin minun
vuokseni antaakseen minulle takaisin
isänmaan, kuninkaan palatsin ja
maineikkaan nimen, joka minun on
salattava täällä.

Veljieni voittajana... niin että joudun
näkemään hänet omieni veren

tahrimana, kun hän riemuitsee Egyptin
joukkojen juhliessa häntä! Ja vaunujen
takana on kuningas, isäni,
kahlehdittuna!

Tehkää tyhjäksi, jumalat, tämä mieletön
puhe, päästäkää tytär isänsä rinnalle,
tuhotkaa vastustajiemme rivit! Voi
onneton, mitä sanoinkaan? Entä
rakkauteni? Voisinko ikinä unohtaa
tämän pakahduttavan rakkauden, joka
tekee minut onnelliseksi kuin auringon
valo? Kiroan Radameksen kuolemaan,
hänet jota niin paljon rakastan! Ah, ei
ole maailmassa toista, jonka sydäntä
raatelisivat näin suunnattomat tuskat!

Isäni ja rakkaani, kalliita nimiä en voi
ilmaista enkä mainita... Yhden... Toisen
puolesta hämmentyneenä, pelokkaana,
tahtoisin itkeä ja rukoilla. Mutta
rukoukseni muuttuvat kiroukseksi...
Kyyneleet ovat rikos minulle, teen
väärin jos kaipaen... Ajatus sammuu
synkkään yöhön ja haluaisin menehtyä
julmaan tuskaani.

Jumalat, armahtakaa kärsimyksiäni, sillä
tuskani on toivoton. Kohtalokas

rakkaus, hirvittävä rakkaus, murskaa
sydämeni, antakaa minun kuolla!
Jumalat armahtakaa kärsimyksiäni!

Liite 4 Facebook mainos ja linkki B-kurssikonseratin tallenteeseen

Ma elän

Inka Laitisen
B-kurssitutkinto

MAANANTAINA 13. TOUKOKUUTA 2024 KLO KLO 18.00

B-kurssi ja opinnäytetyökonsertti

Yksityinen · Tapahtuma, jonka järjestää Inka Laitinen

Hallinnoi

Sigyn-sali, Turku
Köysikuja 10, FI-20100 Turku, Suomi · 3 kilometriä

9 osallistui · 10 on kiinnostunut

Kaverit · Kaverisi Facebookissa

Mitä voi odottaa?

Tervetuloa katsomaan, kuulemaan ja kokemaan

Sigyn-sali, Turku
Köysikuja 10, FI-20100 Turku, Suomi · 3 kilometriä

9 osallistui · 10 on kiinnostunut

Kaverit · Kaverisi Facebookissa

Mitä voi odottaa?

Tervetuloa katsomaan, kuulemaan ja kokemaan B-kurssitutkintoani, joka on samalla opinnäytetyökonserttini. Opintoni Turussa tulevat päätökseen ja konsertin siivin jatkan eteenpäin kohti uusia ulottuvuuksia.

Ohjelmassa
Oskar Merikanto: Ma elän!
Georg Friedrich Händel: Singe seele
Richard Strauss: Zueignung
Giacomo Puccini: Quando me'n vo'

Aarre Merikanto: Kuutamolla
Ture Rangström: En gammal dansrytm
Johannes Brahms: Vergebliches Ständchen
Robert Schumann: Widmung
Giuseppe Verdi: Ritorna vincitor

Pianisteina upeat Anni Collan ja Helmi Tynkkynen

Linkki B-tasosuoritus- / opinnäytetyökonsertin tallenteeseen:

<https://youtu.be/1awPeikLuCo>

